

Теоретичні та методичні основи ролі викладача у формуванні інтелектуального студентського соціуму

Решетилів Кирило Вадимович¹

Опубліковано	Секція	УДК
02.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.016

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7704922>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Сучасний викладач – це висококваліфікована та динамічна особистість, яка поєднує традиційні методи викладання з інноваційними та технологічними підходами. Це обізнаний у своїй предметній галузі фахівець, який має глибоке розуміння процесу навчання. Сучасний викладач цінує навчання, орієнтоване на студента, і прагне створити середовище для співпраці, де всі учасники процесу відчуваються цінними та почутими. Він гнучкий та адаптивний, здатний змінювати стиль викладання відповідно до різноманітних потреб слухачів.

Актуальним завданням викладача є формування інтелектуального студентського суспільства, під яким розуміється спільнота студентів, що поділяють бажання навчатись та займаються інтелектуальними заняттями поза традиційним освітнім процесом. Для якісного, системного та всебічного виконання зазначеного завдання надважливим є питання теоретичних і методичних засад ролі викладача у формуванні інтелектуального студентського соціуму.

Ключові слова: студентоцентричне навчання, конструктивізм, соціальний конструктивізм, інтелектуальне студентське товариство, hard та soft skills викладача.

Theoretical and methodological foundations of the lecturer's role in forming an intellectual student society

Annotation. The lecturer's role in forming an intellectual student society is based on several theoretical and methodological foundations, including constructivism, social constructivism, and student-centered learning. These approaches emphasize the importance of creating a learning environment where students can gain knowledge and engage in critical thinking and problem-solving. The lecturer is a facilitator, promoting student-led inquiry and providing support and guidance as needed. Additionally, the lecturer must foster a positive classroom culture and promote interpersonal skills, such as communication and collaboration, to support the development of a thriving intellectual community.

A modern lecturer is a highly skilled and dynamic individual who combines traditional teaching methods with innovative and technology-driven approaches. S/He is a knowledgeable specialist in their subject area with a deep understanding of the learning process. A modern lecturer values student-centered learning and strives to create a

---

¹ старший викладач кафедри української мови, літератури та культури факультету лінгвістики, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Україна, 03056, м. Київ, проспект Перемоги, 37; <https://orcid.org/0000-0002-7114-9107>

collaborative and inclusive learning environment where all students feel valued and heard. S/he is flexible and adaptable, able to change their teaching style according to the diverse needs of the students. Moreover, s/he continuously engages in professional development and stays up-to-date with the latest research and best practices in education. A modern lecturer is dedicated, compassionate, and motivated to help students succeed.

An intellectual student society is a group of students who share a passion for learning and engage in academic pursuits outside the traditional classroom setting. These societies aim at providing students with opportunities to explore their interests, deepen their knowledge, and engage in meaningful discussions and debates with peers who share similar interests.

By adapting to these trends and perspectives, intellectual student societies can remain relevant and effective in meeting the needs and goals of their members, and they can continue making a positive impact on students' academic and professional development.

Keywords: student-centered learning, constructivism, social constructivism, intellectual student society, hard and soft skills of the lecturer.

Вступ

Визначення проблеми. Теоретичні та методологічні основи будь-якого дослідження стосуються основних припущень, принципів і методів, які керують розробленням, проведенням і аналізом дослідження. Так, зокрема, теоретичні засади охоплюють абстрактно-логічну базу або модель, яка спрямовує дослідження, що створює концептуальну основу для розуміння проблеми й допомагає формулювати питання дослідження. Методологічні основи визначають форму дослідження, методи збирання й аналізу даних, які використовуються для вирішення питань дослідження. Обрання форми та методів залежить від специфіки дослідження, типу даних, що збираються, і його цілей. І теоретичні, і методологічні засади взаємопов'язані та впливають одна на одну. Перші забезпечують базу для плану дослідження, який, своєю чергою, інформує про розроблення теоретичної основи. Важливо ретельно розглянути теоретичні та методологічні основи дослідження, щоб переконатися, що воно добре сплановане та може дати дійсні та надійні результати.

Основами дослідження ролі викладача у формуванні інтелектуального студентського соціуму насамперед постають конструктивізм та соціальний конструктивізм, які спираються на те, що знання формуються через досвід і взаємодію студента з його оточенням, а активна роль студентів впливає на конструювання власного досвіду через співпрацю та практичне навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасна теорія про студентство та інтелектуальний студентський соціум охоплює широкий спектр наукових напрямів і розробляється багатьма вченими. Так, Іцхак Готтесман [1] і Генрі Жиру [2] є провідними науковцями у сфері критичної педагогіки та багато пишуть про роль освіти в суспільстві та відповідальність навчальних закладів за формування в студентів активної громадянської позиції. Белл Хукс [3] – критик-культуролог, яка багато писала про взаємозв'язок раси, статі та освіти, а також про роль освіти у відстоюванні соціальної справедливості. П'єр Бурдьє [4] – соціолог і філософ, який вивчав зв'язок між освітою та соціальною нерівністю.

Нині функціонує багато організацій та установ, які досліджують сучасне студентство. Наведемо кілька прикладів. European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI) – європейська організація, яка опікується проблемами навчання, та Національний центр досліджень освіти (NCER) – це підрозділ Інституту наук про освіту Міністерства освіти США, він проводить і розвідки в галузі освіти, включаючи дослідження студентства. Австралійська рада з освітніх досліджень (ACER) – незалежна некомерційна дослідницька організація в Австралії, яка проводить дослідження освіти,

включно з дослідженнями студентства. Азійсько-тихоокеанська дослідницька асоціація в галузі освіти (APERA) – це організація, яка сприяє освітнім дослідженням в Азійсько-тихоокеанському регіоні та має на меті покращити освіту за допомогою наукових доказів. Латиноамериканська рада соціальних наук (CLACSO) – регіональна організація, яка сприяє розвитку соціальних наук у Латинській Америці та має на меті покращити соціальні й освітні результати в регіоні. В українському науково-освітньому просторі тема формування інтелектуального студентського соціуму набуває актуальності та потребує всебічного дослідження.

Відповідно, *метою статті* є встановлення теоретичної та методичної бази дослідження; конкретизація ключових понять теми; аналіз знань, навичок та компетенцій, необхідних сучасному викладачеві, а також визначення проблем, трендів та перспектив формування інтелектуального студентського соціуму.

Результати

Інтелектуальне студентське товариство – це група студентів, які поділяють бажання навчатись та займаються інтелектуальними заняттями поза традиційним освітнім процесом. Метою таких товариств є надання студентам можливостей досліджувати цікаві для них теми, поглиблювати свої знання та брати участь у змістовних дискусіях і дебатах з однолітками, які поділяють подібні інтереси [5].

Роль викладача у формуванні інтелектуального студентського суспільства базується на кількох теоретико-методологічних засадах, зокрема конструктивізмі, соціальному конструктивізмі та студентоцентричному навчанні. Ці підходи підкреслюють важливість створення навчального середовища, де студенти можуть розвивати критичне мислення та брати участь у розв'язанні проблем. Викладач виступає фасилітатором, сприяючи дослідженням, які проводять студенти, та надаючи підтримку й здійснюючи керівництво, якщо це необхідно. Крім того, він також повинен розвивати позитивну культуру в студентському соціумі та сприяти міжособистісним навичкам, таким як спілкування та співпраця для підтримання розвитку успішної інтелектуальної спільноти. Описаний вище підхід ставить студента в центр освітнього процесу і є студентоцентричним навчанням. Мета навчання, орієнтованого на студента, полягає в тому, щоб надати йому можливість брати на себе відповідальність за власне навчання та розвивати критичне мислення, креативність і навички самостійного розв'язання проблем. Це часто передбачає інтерактивну та практичну діяльність, активну співпрацю та обрання навчальних завдань.

Конкретизуючи, варто зазначити, що конструктивізм – це теорія навчання, яка передбачає, що знання формуються через досвід і взаємодію студента з його оточенням [6]. У контексті формування інтелектуального студентського суспільства конструктивізм може слугувати як теоретико-методологічний підхід, підкреслюючи активну роль студентів у конструюванні власного розуміння та значення через співпрацю та практичний досвід навчання. Цей підхід цінує різні точки зору та попередні знання, які студенти привносять у процес навчання, і спрямований на створення середовища, де студенти можуть розвивати критичне мислення, брати участь у дослідженнях та обговореннях. Створюючи орієнтоване на студента навчальне середовище, яке базується на конструктивізмі, можна сприяти розвитку інтелектуального студентського суспільства, де студенти мають навички та знання, необхідні для досягнення успіху у мінливому світі.

Соціальний конструктивізм – це теорія навчання, яка підкреслює роль соціальної взаємодії в конструюванні знань і сенсів. Як теоретико-методологічний підхід у формуванні інтелектуального студентського суспільства, соціальний конструктивізм передбачає співпрацю, спілкування, активну участь у навчальному процесі. За такого

підходу знання не просто передаються від викладача до студента, а радше вибудовуються через спільний досвід, обговорення та роздуми. У соціально-конструктивістському навчальному середовищі студентів заохочують працювати разом, щоб досліджувати та розуміти складні проблеми, ділитися своїми поглядами та спиратися на ідеї один одного. Такий підхід створює можливості для студентів брати участь у змістовних дискусіях, дослідженнях і розв'язанні проблем, що може допомогти їм розвинути власні навички критичного мислення та здатність діяти у напрямі свідомо поставленої мети під час навчання. Створюючи спільноту студентів, охочим до співпраці та інтелектуального зростання, соціальний конструктивізм може сприяти формуванню інтелектуального студентського суспільства, яке цінує різноманітність думок, емпатію та постійне навчання.

Поєднання конструктивізму та соціального конструктивізму обумовлює соціальну взаємодію сенсів, яка, своєю чергою, відіграє вирішальну роль у формуванні знань і сенсів під час навчання студентів. Завдяки соціальній взаємодії студенти можуть:

- поділитися своїми ідеями та точками зору: беручи участь у дискусіях та дебатах зі своїми однолітками, студенти мають змогу розширити своє розуміння різних поглядів та ідей;
- спільно працювати над проєктами та розв'язанням проблем, що може допомогти студентам вчитися один в одного, розвивати ідеї та вдосконалювати навички командної роботи;
- отримувати зворотний зв'язок та підтримку: соціальна взаємодія надає студентам можливість отримувати відгуки та підтримку від однолітків і викладачів, що може поглибити розуміння теми та зміцнити впевненість у своїх силах;
- брати участь у переговорах і розв'язанні конфліктів, що допоможе їм розвинути важливі навички міжособистісного спілкування;
- створювати знання разом: працюючи в команді й ділячись досвідом, студенти формують спільне розуміння теми, яке може бути більш надійним і значущим, ніж отримане самотійно.

У такому освітньому середовищі студенти мають змогу грати активну роль у власному навчанні. За таких умов студенти можуть краще опановувати знання та навички, необхідні для досягнення успіху у мінливому світі. До таких навичок належать:

- критичне мислення та уміння розв'язувати проблеми: здатність аналізувати інформацію, оцінювати аргументи та приймати обґрунтовані рішення;
- комунікативність та співпраця: здатність ефективно спілкуватися та працювати з іншими як особисто, так і віртуально;
- цифрова грамотність: уміння використовувати комп'ютерні технології та інструменти для доступу, керування та аналізу інформації;
- адаптивність і стійкість: здатність пристосовуватись до змін і відновлюватись після викликів;
- культурна компетентність і емпатія: здатність розуміти та поважати різні точки зору й культури;
- підприємливість та інноваційність: уміння визначати та використовувати можливості для зростання та змін;
- етичність та соціальна відповідальність: розуміння етичної поведінки та здатність діяти відповідально і стабільно;
- безперервне навчання протягом життя: здатність і бажання безперервно вчитися та розвиватися.

Крім цього, студентам також потрібен міцний фундамент знань із низки предметів, включаючи науку, технології, інженерію, математику (STEM), гуманітарні науки та мистецтво. Розвиваючи перелічені навички та знання, студенти будуть добре підготовлені, щоб орієнтуватися у викликах і можливостях світу, що швидко змінюється.

При цьому слід розуміти, що в процесі формування інтелектуального студентського соціуму провідну роль відіграє викладач. Сучасний викладач для якісної реалізації покладених на нього завдань повинен володіти такими компетенціями:

- технологічна грамотність: здатність ефективно використовувати технології та інтегрувати цифрові інструменти у викладання та навчання;
- адаптивність і гнучкість: здатність коригувати методи й стратегії навчання відповідно до різних потреб студентів;
- культурна компетентність: розуміння та оцінювання культурного розмаїття, а також здатність створювати інклюзивне та доброзичливе середовище для всіх студентів;
- оцінювання та розвиток: знання різних методів оцінювання, а також уміння їх ефективно використовувати для відстеження прогресу студентів;
- ефективне спілкування: здатність ефективно спілкуватися зі студентами та іншими зацікавленими сторонами, а також створювати позитивне та продуктивне навчальне середовище;
- професіоналізм і етична поведінка: дотримання етичних стандартів і практик, а також здатність дотримуватися професійних меж поведінки;
- безперервне навчання та професійний розвиток: постійне професійне вдосконалення та навчання, а також здатність відстежувати та впроваджувати нові розробки у сфері освіти та технологій.

Сучасний викладач повинен володіти як жорсткими (hard), так і м'якими (soft) навичками, щоб бути ефективним в аудиторії та виконувати свою професійну роль. Жорсткі навички (hard skills) – це відчутні технічні здібності, які легко піддаються кількісному оцінюванню та зазвичай набуваються під час навчання. Сучасний викладач не може обійтись без таких навичок, як: технологічна грамотність; знання предмета та педагогіки; навички оцінювання; аналіз та інтерпретація даних [3]. М'які навички (soft skills) – це менш відчутні міжособистісні здібності, що важче піддати кількісному оцінюванню, вони часто розвиваються завдяки життєвому досвіду та особистим якостям. Деякі з ключових навичок сучасного викладача включають: комунікативні та міжособистісні навички; адаптивність і гнучкість; культурну компетентність та інклюзивність; творчі здібності та навички розв'язання проблем; лідерство та організацію; емоційний інтелект і емпатію; тайм-менеджмент і встановлення пріоритетів.

Зрозуміло, що викладач у процесі формування інтелектуального студентського соціуму застосовує різні методи й технології, які можуть стимулювати співпрацю, спілкування та активну участь студентів у навчальному процесі. До таких методів належать: спільне навчання (заохочення до групової роботи та виконання спільних проектів, що допомагає студентам розвинути соціальні та комунікативні навички, а також поглибити розуміння змісту курсу); гейміфікація (включення елементів гри в навчальний процес може підвищити залученість і мотивацію студентів); інтерактивні технології (такі інструменти, як інтерактивні дошки, клікери та сучасні навчальні програми, можуть покращити процес навчання, забезпечуючи більш привабливе середовище); соціальні медіа (використання таких платформ, як дискусійні форуми, онлайн-групи та соціальні медіа, надає студентам змогу спілкуватись та співпрацювати один з одним як в аудиторії, так і поза нею); проектне навчання (праця над реальними

проектами, які потребують командної роботи та спілкування, допомагає студентам розвинути критичне мислення, навички розв'язання проблем і співпраці).

При цьому формування інтелектуального студентського товариства не відбувається миттєво, а передбачає проходження кількох етапів, а саме:

- концептуалізація: розвиток чіткого розуміння мети, цілей і діяльності суспільства. Це може включати дослідження схожих організацій та визначення потенційних членів і лідерів;
- планування та підготовка: створення докладного плану організації, включаючи встановлення структури, визначення ролей та обов'язків, а також ресурсів, необхідних для досягнення цілей спільноти;
- вербування: звернення до потенційних членів і лідерів для створення мережі та викликання інтересу в суспільстві. Це може включати рекламу через різні канали, такі як соціальні мережі, рекламні листівки або з «уст в уста»;
- формування студентського соціуму: створення осередку визнаної організації, наприклад, шляхом реєстрації в органах студентського самоврядування чи університету. Це також може включати створення статуту та визначення вимог до членства;
- розбудова спільноти: заохочення до участі та формування відчуття спільноти поміж членів через регулярні зустрічі, заходи – розвиток відносин з іншими організаціями та установами;
- постійний розвиток: актуалізація цілей і діяльності суспільства та внесення необхідних змін.

Ознаками якісного студентського товариства можуть бути такі критерії та показники: чітко визначена мета, яка узгоджується з інтересами та цілями його членів; високий рівень залученості студентів, участь в діяльності та подіях суспільства; проведення змістовних дискусій і дебатів, які спонукають учасників мислити критично та поліпшувати своє розуміння різних тем; можливість розвивати свої професійні та інтелектуальні навички, наприклад, завдяки проведенню дослідницьких проєктів, письменницьких семінарів, заходів з участю запрошених доповідачів; сприятлива та інклюзивна спільнота, яка сприяє позитивним стосункам і заохочує членів товариства співпрацювати та підтримувати один одного; стійка та добре керована організація, яка здатна продовжувати працювати та досягати своїх цілей з часом [7].

Враховуючи ці критерії та оцінюючи показники, інтелектуальне студентське товариство може оцінити свою ефективність і переконатися, що воно відповідає цілям і потребам його членів.

При цьому викладач, формуючи таке товариство, повинен вміти оцінювати потенційні ризики та сприяти розв'язанню нагальних проблем сучасного студентського суспільства, таких як:

- обмежене фінансування: багато товариств покладаються виключно на фінансування від університету чи студентського самоврядування, що зменшує масштаби їхньої діяльності та заходів;
- низька залученість членів, що виникає у випадку, коли товариства не пропонують заходи та події, які є актуальними або привабливими для студентського колективу;
- конкуренція з іншими організаціями, такими як спортивні команди чи культурні групи, за час і увагу потенційних членів;
- труднощі у розбудові спільноти: студентським товариствам може бути важко розвивати почуття спільноти та приналежності поміж своїх членів, особливо якщо вони не заохочують до ефективної участі та співпраці;

- неадекватне лідерство: відсутність ефективного лідерства, конкретних цілей, чітко визначених ролей та ефективного управління ресурсами;
- опір змінам: студентські товариства можуть зіткнутися зі спротивом під час проведення нових заходів чи ініціатив;
- обмежене охоплення: студентським товариствам може бути важко вийти за межі свого поточного членства, щоб залучити нових членів і розширити спільноту [8].

Зазначені проблеми є цілком вирішуваними, а сучасні студентські суспільства можуть подолати перешкоди та досягти своїх цілей, надаючи студентам можливість реалізувати свої інтереси, брати участь в інтелектуальних заняттях і формувати значущі зв'язки з однодумцями.

Тенденції та перспективи інтелектуальних студентських товариств змінюються і безперервно розвиваються під впливом ширших суспільних, технологічних та освітніх тенденцій. Серед головних виокремимо такі:

- міждисциплінарний фокус: зосередження діяльності на темах, які спираються на різні галузі та дисципліни, що відображає взаємопов'язану природу сучасних складних питань;
- віртуальна взаємодія: використання віртуальних платформ для зв'язку членів товариства, обміну ресурсами та проведення подій і заходів;
- соціальна та екологічна обізнаність: зосередження на питаннях, пов'язаних із соціальною справедливістю, сталим розвитком та екологічною обізнаністю, що відображає зростаюче визнання їхньої важливості;
- підприємницький дух: надання можливості членам студентського товариства розвивати свої ділові та лідерські навички, а також створювати спільні рішення для реальних проблем;
- співпраця з іншими організаціями та установами для виконання спільних завдань і досягнення цілей;
- самоврядування: члени студентських товариств беруть на себе керівні ролі та формують напрям розвитку організації;
- особистий і професійний розвиток: інтелектуальні студентські товариства дедалі частіше зосереджуються на особистому та професійному розвитку, надаючи можливість членам розвивати навички, спілкуватися та просувати свою кар'єру [9].

Пристаюючи до цих тенденцій і перспектив, інтелектуальні студентські товариства можуть залишатися актуальними та ефективними щодо досягнення цілей і задоволення потреб їхніх членів, а також продовжувати позитивно впливати на інтелектуальний і професійний розвиток студентів.

Висновки

Таким чином, формування інтелектуального студентського соціуму має міцний зв'язок з важливими науково-практичними завданнями сьогодення.

Суспільство може надати студентам платформу для участі в міждисциплінарних дискусіях і дебатах, що сприяє глибшому розумінню складних наукових і практичних проблем, а отже – до поглиблення знань загалом. Завдяки діяльності суспільства студенти можуть розвинути навички критичного мислення, розв'язання проблем і спілкування, які високо цінуються в багатьох сферах, тобто забезпечити собі якісний старт для професійного розвитку. Сформований інтелектуальний студентський соціум надає його учасникам можливість спілкуватися з професіоналами своєї галузі та будувати власну професійну мережу, що, безперечно, корисно для майбутньої кар'єри. Залучення громади у виді організації ініціатив, спрямованої на розв'язання місцевих або глобальних проблем, допомагає студентам розвинути почуття соціальної

відповідальності та сприяти покращенню суспільства. Крім того, інтелектуальний студентський соціум надає студентам можливість проводити дослідження та розробляти власні шляхи розв'язання проблем. Це позитивно впливає на наукову та практичну спільноту та сприяє розвитку нових технологій та інновацій.

Загалом, формування інтелектуального студентського суспільства справляє значний вплив на важливі наукові та практичні завдання, сприяючи академічній досконалості, критичному мисленню, просуванню знань і вирішенню проблем реального світу.

Список використаних джерел

1. Isaac Gottesman. *The Critical Turn in Education: From Marxist Critique to Poststructuralist Feminism to Critical Theories of Race*. Abingdon: Routledge, 2016. 176 p.
2. Henry A. Giroux. *Neoliberalism's War on Higher Education*. Chicago: Haymarket Books, 2018. 256 p.
3. Bell Hooks. *Teaching Critical Thinking: Practical Wisdom*. Abingdon: Routledge, 2019. 198 c.
4. Pierre Bourdieu. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, CUP. 2019. 258 p.
5. Заредінова Е. Формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти: теорія та методика. Київ, 2020. 371 с.
6. Ridei N. Analysis of professional competencies in the characteristics of the teacher of the future: global challenges of our time. *Futurity Education*. 2021. No 1(1). P. 22–32. URL: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.10.11.3/>
7. Глущевський В., Метрик Р., Стешенко К. Сучасні виклики вищої освіти: інноваційні тренди у підготовці здобувачів. *Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства*. Запоріжжя, 2019. С. 38–41.
8. Зленко А., Ісайкіна О. Соціокомунікативні аспекти розвитку студентського самоврядування українських вишів. *Соціум. Документ. Комунікація*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 137–160.
9. Filipova M., & Usheva M. Social and labor relations of the digital age: to the question of future education development. *Futurity Education*. 2021. No 1(2). P. 14–22. URL: <https://futurity-education.com/index.php/fed/article/view/39/>